Humanist

15 januari 1980
35e jaargang nr. 1

Tweewekelijkse uitgave
van het
Humanistisch Verbond

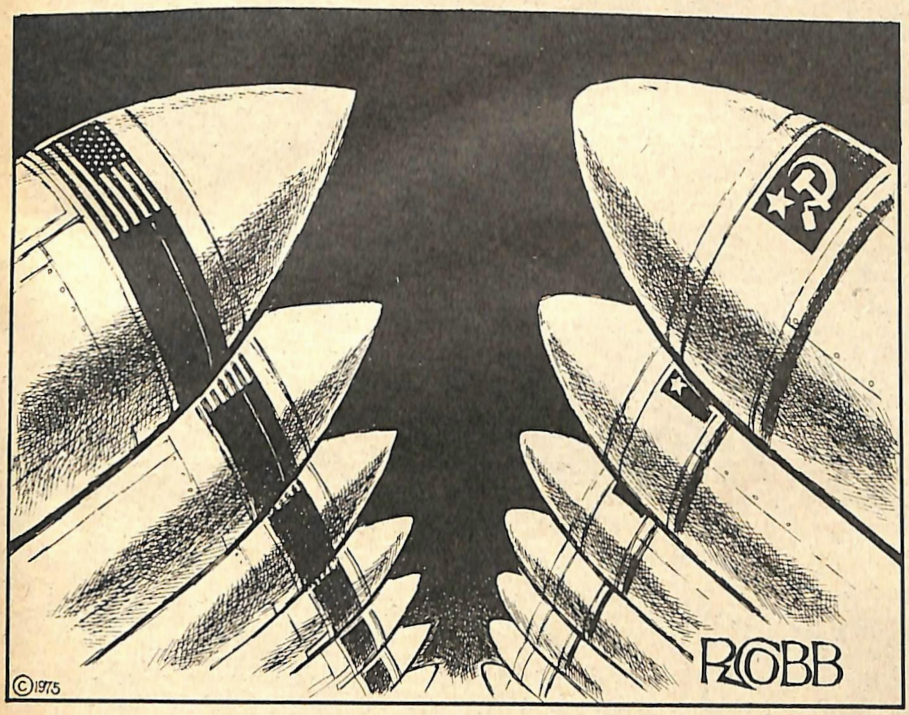

De diskussie in de gemeenschappen over de kernwapenproblematiek wil nog niet erg vlotten, maar de dienst geestelijke verzorging voor militairen heeft inmiddels een afzonderlijke verklaring uitgegeven. Zie hierover pagina 4 en 5.

Nieuwjaarrede van de algemeen voorzitter

Groei ledental blijft achter bij groei aktiviteiten

In zijn nieuwjaarsrede op 6 januari heeft algemeen voorzitter Rob Tielman gewezen op de grote groei in aktiviteiten die het Humanistisch Verbond momenteel doormaakt. De groei van het ledental blijft daarbij echter achter.
Vooral het ledenverloop is zorgwekkend: binnen drie jaar is de helft van de nieuwe leden weer verdwenen.

Om de plaatselijke gemeenschappen beter te ondersteunen zal hoge prioriteit aan de kadervorming worden gegeven. Ook zullen wij volgens Rob Tielman meer voor ons humanisme uit moeten komen: ,,soms lijkt het humanisme wel eens op een ernstige ziekte die mensen onder de leden hebben: ze spreken er zo min mogelijk over. Door ons humanisme zelf dood te zwijgen, ontnemen we veel mensen het perspectief op een zinvoller bestaan''.

Afscheid en welkom

Rob Tielman stond stil bij het afscheid dat we hebben moeten nemen in 1979 van Anne Vondeling. ,,Hij is plotseling overleden, juist in het jaar dat hij zich zo aktief voor de humanistische beweging begon in te zetten''. De voorzitter riep op tot bezinning over de wijze waarop wij van onze doden afscheid nemen, en wees hierbij op de groeiende belangstelling voor onze uitvaartbegeleiding.
Verder betreurde hij de gang van zaken rond het verdwijnen van de kolom van Ans Spigt uit de ,,Humanist'' en pleitte voor een humanistische manier om met elkaar om te gaan: noch zaken verhullend, noch elkaar onnodig kwetsend.
Ook van Piet Spigt zal in 1980 afscheid worden genomen als vice-voorzitter. Rob Tielman sprak lovende woorden aan zijn adres en kondigde aan dat wordt gewerkt aan een afscheidskado dat voor de hele humanistische beweging betekenis zal kunnen hebben.
Tenslotte ging hij in op het afscheid en de verdiensten van Wim Fiege als direkteur in woelige tijden: van hem is (op zijn verzoek) in kleine kring afscheid genomen. Hij begroette de nieuwe direkteur Henny Baas en wenste deze veel sukses toe.

Groei

In 1979 is veel bereikt: verdubbeling van zendtijd op radio en t.v., vervijfvoudiging van de dienst plaatselijke geestelijke verzorging, één miljoen gulden subsidie voor humanistisch vormingsonderwijs, de start van het Humanistisch Studiecentrum Nederland, de uitbreiding van de geestelijke verzorging in ziekenhuizen, enz.
Graag had Rob Tielman daaraan toegevoegd: de overschrijding van de 16.000 leden. Helaas is dat op enkele tientallen na niet gehaald. Dit is zorgwekkend omdat het plaatselijk draagvlak achter dreigt te raken op de landelijke groei van aktiviteiten. Hij riep op tot grotere aandacht voor ledenbehoud en kadervorming, ,,wat landelijk kan, moet ook plaatselijk kunnen''.

Plannen voor 1980

Plannen voor 1980 zijn met name: standpuntbepaling inzake kernbewapening zoals afgesproken op het laatste kongres (,,waar blijven de reakties van onze gemeenschappen?) uitbreiding van HOI en humanistisch vormingsonderwijs, grotere aandacht voor jongeren- en studentenraadswerk, nieuwe emancipatietaken, uitbreiding van de geestelijke verzorging bij defensie en de rijksinrichtingen voor jongeren. Hij somde de goede kontakten op met geestverwante organisaties: Humanitas, Vrijdenkers, VOO, ABOP, NVSH, COC, MVM, VMD, NIVON, Amnesty, Coornhertliga, Euthanasie- en Crematieverenigingen, de Vereniging voor Filosofie-onderwijs, VARA, VPRO, AVRO, TROS, PvdA, D'66, VVD, PPR, PSP, enz.
,,Ook hier valt plaatselijk veel te doen om het draagvlak van de humanistische beweging te verbreden'', aldus Rob Tielman.
Tot slot dankte hij de vele vrijwilligers en funktionarissen die met te weinigen het afgelopen jaar zeer veel hadden bereikt.

IN DIT NUMMER

In dit eerste nummer van het nieuwe jaar veel boekrecensies, aankondigingen, overzichten en ingezonden brieven. Zo bespreekt Jan de Leede op pagina 2 het boek ,,Niet te geloven'' van R. F. Beerling, en een korte bespreking van het jaarboekje van Amnesty International op pagina 3. Nettie Klein geeft een overzicht van de stand van zaken bij de IHEU (pag. 3) en op de achterpagina alvast een aankondiging voor het vierde jongerenweekend in maart.
Op de middenpagina's nadere informatie over de problematiek van de modernisering van de kernwapens.

HUMANISTISCH VERBOND ZOEKT EEN TWEEDE PENNINGMEESTER M/V

Doordat het aantal taken van het verbond toeneemt, zijn de werkzaamheden van de penningmeester dermate omvangrijk geworden dat er binnen het hoofdbestuur dringend behoefte is aan een tweede penningmeester.
Daarom verzoekt het hoofdbestuur diegenen die belangstelling hebben voor deze funktie en degenen die iemand hiervoor willen voordragen, kontakt op te nemen met de penningmeester: F. K. van Broekhoven, p/a Centraal Bureau, Postbus 114, 23500 AC Utrecht.

FILOSOFIEKONFERENTIE OVER ZELFONTPLOOIING EN ONDERWIJS

De Vereniging voor Filosofie Onderwijs (VFO) organiseert een open konferentie rond het thema ,,De zelfontplooiingsidee en de filosofie van het onderwijs''. Als inleiders treden op prof. dr. A. J. Nijk, schrijver van ,,De mythe van de zelfontplooiing'' (Uitg. Boom, 1978), en prof. dr. K. Struycker Boudier, schrijver van ,,Zelfverwerkelijking'' (Uitg. Ambo, 1979). Er zal worden gediskussieerd aan de hand van stellingen. De konferentie vindt plaats in de Internationale School voor Wijsbegeerte te Leusden (U) op vrijdagavond 1 februari 1980, aanvang 20.00 uur, en zaterdagochtend 2 februari, aanvang 9.30 uur. Kosten zijn *f* 53,– per persoon voor volledige deelname, inklusief logies en ontbijt, *f* 30,– per persoon voor deelname aan uitsluitend de vrijdagavond- en zaterdagochtendzittingen. Studenten tot 30 jaar betalen respektievelijk *f* 35,– en *f* 20,–. Opgave voor deelname kan óf telefonisch (033 - 15020) óf schriftelijk (adres: Internationale School voor Wijsbegeerte, Dodeweg 8, 3832 RD Leusden).

Humanist

Eindredakteur: Hes van Huizen

Humanist is een uitgave van het Humanistisch Verbond Oudegracht 152, Utrecht
Redaktieadres:
Postbus 114, 3500 AC Utrecht
Telefoon: 030: 318145.
Abonnementsprijs voor niet-leden *f* 20,– per jaar t.n.v. Humanistische Pers postgiro 58, Utrecht.

Gedrukt op kringlooppapier bij Brouwer Offset bv, Utrecht.

Niet te geloven

Hoewel de invloed van het Christendom duidelijk afneemt, buigt toch nog steeds een schare geleerden zich over de christelijke geloofsleer, en produceren die regelmatig lijvige boeken over dit onderwerp. Zo af en toe neemt een geleerde nietgelovige de moeite deze theologische beschouwingen op waarheid te onderzoeken. Dat is onlangs weer eens ondernomen door prof. R. F. Beerling uit Leiden, die zijn bevindingen publiceerde in een boek met de titel: ,,Niet te geloven, wijsgerig schaatsen op godgeleerd ijs''[1]).

Beerling richt zijn aandacht vooral op de beschouwingen over kernbegrippen in de theologie: de inhoud van het godsbegrip en de problematiek van dood en voortbestaan na de dood.
Daarnaast houdt ook het probleem van het kwaad in de wereld hem erg bezig. Hij gaat zeer uitvoerig in op de theologische beschouwingen en onderzoekt minutieus alle argumenten, dat de bestaande gedachten over God en hiernamaals méér zouden zijn dan alleen menselijke bedenksels. Beerling vindt maar geen enkel argument dat hem kan overtuigen. Soms zegt hij het scherp: ,,De wereld komt de ongelovige absurd genoeg voor om hem te sterken in zijn weigering haar met andere absurditeiten nader toe te lichten''. Soms formuleert hij zijn konklusies milder: ,,De gelovige moet zijn geloof worden gegund en de ongelovige het zijne. Het geloof van de ongelovige komt erop neer, dat geen als heilig voorgedragen verhaal over een almachtige, oneindig goede en liefdevolle, genadige, om de mensheid bekommerde en daarmee bijzondere bedoelingen hebbende, zijn plannen ondanks de menselijke weerbarstigheid ten slotte zegevierende God te geloven is''.
Intussen heeft de schrijver wel een open oog voor het mysterie van het bestaan. De mens kan psychologisch haast niet leven zonder een antwoord op de vraag naar de zin van het leven en een uitzicht op een voortbestaan na de dood. Maar toch zijn alle antwoorden uit de godsdienst op deze vragen niet meer dan menselijke bedenksels. Vanuit zijn gedachtengang kan Beerling overigens het begrip religiositeit wel een plaats geven: ,,Atheïstische religiositeit is volstrekt geen tegenspraak, voorzover die laatste neerkomt op overschrijding van het oneindige en zich laat inspireren door openheid, ontvankelijkheid, eerbiedige verbijstering of verbijsterde eerbied tegenover alles wat ons als werkelijkheid aanspreekt, omringt en omvat''. En op een uitspraak van een theoloog: ,,Religie veronderstelt een mate van diepte van bewustheid in de bestaansbeleving die vele mensen nu eenmaal niet hebben'' reageert prof. Beerling met: ,,Dat kan juist zijn, maar houdt niet in dat het atheïsme van die kwaliteiten verstoken zou zijn of dat het tegenover het godsgeloof niet juist een diepere bewustheid zou (kunnen) vertegenwoordigen.''

Het boek ,,Niet te geloven'' is niet geschreven voor een brede lezerskring. Het is nogal een kluif om je door de uitvoerige analyses van en kommentaren op theologische kronkelredeneringen heen te worstelen. Met het publiceren van de helft van de door de schrijver verzamelde stof was hij al overtuigend genoeg geweest. Het boek bevat ook nauwelijk iets, dat in onze kring nog niet bekend was. Tòch is het van veel belang, dat tegenover de aanhoudende stroom van theologische pogingen het christendom overeind te houden af en toe een weerwoord van een vooraanstaand atheïstisch geleerde verschijnt.

Jan de Leede

Niet te geloven, wijsgerig schaatsen op godgeleerd ijs. Door R. F. Beerling. Uitgave Van Loghum Slaterus, 256 blz., prijs f 36,50.

OP DE DREMPEL VAN 1980

Een brochure van 40 pagina's met vier redaktionele beschouwingen uit 'Rekenschap' van 1979, voorzien van een inleiding en nawoord.
Prijs: *f* 3,50
(gratis voor nieuwe abonnees op Rekenschap, zie elders in dit nummer)

Bestellen door overmaking van *f* 3,50 (plus *f* 1,20 voor verzendkosten) op giro 58.22.93 t.n.v. de Humanistische Stichting Socrates, onder vermelding 'Op de drempel van 1980'.

GEMEENSCHAPPEN

LANDELIJKE KADERVORMDAG

Op 26 januari wordt in het Erasmushuis, Oudegracht 152 in Utrecht een kadervormdag gehouden van 10.30 tot 16.30 uur. Centraal bij deze dag staat het elkaar ontmoeten, informatie uitwisselen en ideeën opdoen ter stimulering van het werk en de eigen beleving.
Bij opgave (dinsdags en donderdags, tel. 030-318145) vooraf kan men rekenen op een gezellige lunch.
De dag zal worden begeleid door Ila Schoutsen en Margreet de Leeuw.

Ontmoetingsgroep Den Haag

Op 28 of 29 januari kennismakingsavond ontmoetingsgroep in het Hum. Centrum, Laan Copes v. Cattenburch 72, Den Haag. Kosten *f* 150,– plus week-end. Reduktie mogelijk. Inlichtingen bij Gerard Sleeuwenhoek (begeleider), Obrechtlaan 10, 3723 KL Bilthoven, tel. 030 - 786931 en bij Tineke Ribbelink, tel. 070 - 800668, adres zie boven.

Tien praatavonden voor zelfherkenning

Bij voldoende deelnemers start in februari in Den Haag, Hum. Centrum, Laan Copes v. Cattenburch 72.
Kosten *f* 70,–, reduktie mogelijk. Inlichtingen bij Tineke Ribbelink, tel. 070 - 890668, adres zie boven.

AMNESTY INTERNATIONAL JAARBOEK 1978/79

Amnesty International waarschuwt dat in de wereld steeds meer gebruik wordt gemaakt van de doodstraf en moorden om politieke tegenstanders uit te schakelen. Dat blijkt uit het ,,Jaarboek van de Politieke Gevangenen'', het internationale jaarverslag van Amnesty. Het Jaarboek beschrijft de aktiviteiten die Amnesty tussen april 1978 en april 1979 ten aanzien van zo'n honderd landen ondernam.

Hoewel in deze periode in sommige landen grote aantallen politieke gevangenen werden vrijgelaten, wijst het Jaarboek er op dat het globale patroon van willekeurige arrestaties, politieke detentie, martelingen en doodstraf in de wereld ongewijzigd bleef. In een groot aantal landen veranderde er weinig of niets aan de schendingen van mensenrechten zoals die al eerder door Amnesty waren gesignaleerd.
Het ,,Jaarboek van de Politieke Gevangenen'' behandelt in grote lijnen de drie zaken waar Amnesty voor werkt: zij voert akties voor vrijlating van gewetensgevangenen, tracht voor alle politieke gevangenen eerlijke processen te bewerkstelligen en verzet zich in alle gevallen tegen martelingen en de doodstraf. De organisatie verzamelt over deze onderwerpen informatie en komt op wereldwijde en onpartijdige wijze in aktie voor de betrokken slachtoffers.
De internationale erkenning voor de organisatie nam toe doordat de Verenigde Naties haar de ,,Prijs voor de Rechten van de Mens'' toekende, vanwege ,,opmerkelijke resultaten op het gebied van de mensenrechten''. Over die ,,opmerkelijke resultaten'' zegt de huidige secretarisgeneraal van Amnesty, Martin Ennals: ,,wanneer regeringen wisselen of regimes ten val komen, blijken de punten van Amnesty vergeleken met de dan bekend wordende werkelijke situatie, meestal voorzichtige understatements te zijn geweest''.

Het Jaarboek van de Politieke Gevangenen 1978/1979 van Amnesty International telt 300 pagina's en kost f 14,–. Te bestellen bij Amnesty International, postbus 61501, 1005 HM Amsterdam, telefoon 020 - 847905. Betaling na ontvangst.

IHEU-NIEUWS

Humanistische lobby

Ons nieuwste projekt is de oprichting van een humanistische lobby bij het Europese parlement. Net als het Humanistisch Verbond via bevriende kamerleden politieke invloed kan uitoefenen, willen wij dat nu ook via humanistische parlementariërs uit de EEG-landen gaan proberen. Een kommissie bestaande uit vertegenwoordigers van bij de IHEU aangesloten organisaties zal een soort Europees Humanistisch Perspektief opstellen en geïnteresseerde parlementariërs bij elkaar zoeken. En dat moeten dan bij voorkeur politici van alle niet-konfessionele partijen zijn, dus niet alleen liberalen of alleen socialisten.
Wanneer zo'n lobby goed funktioneert – en bijvoorbeeld ook door middel van nota's, persberichten, open brieven enz. van zich laat horen – krijgt daarmee ook het streven van de IHEU meer bekendheid.

Internationale Humanistische Ombudsman

De plannen voor een Internationale Humanistische Ombudsman krijgen langzamerhand meer vorm: het zogenaamde ombudsteam dat de (nog aan te wijzen) ombudsman of -vrouw zal assisteren, is vorige maand voor het eerst bij elkaar geweest. Allerlei taken zoals dokumentatie, fondsenwerving, vertaalwerkzaamheden zijn nu al verdeeld. Daarnaast is aan ieder teamlid één of meer IHEU-organisaties toebedeeld waarmee hij of zij kontakt zal onderhouden over ombudsmankwesties en ook over andere IHEU-zaken. Dit ,,pleegouderschap'' was al gedeeltelijk ingevoerd bij de leden van de vaste IHEU-vrijwilligersgroep (Organizing Committee) van wie de meesten ook in het ombudsteam zitten.
De Ombudsman wil zich vooral inzetten voor humanisten, atheïsten, ongelovigen die gediskrimineerd of onderdrukt worden vanwege hun levensovertuiging of hun humanistische ideeën en praktijken op het terrein van abortus, euthanasie, relatievormen, seksualiteit enz. In geval van gevangenschap kunnen wij op de steun van Amnesty International rekenen. Daar zijn al afspraken voor samenwerking meer gemaakt: een waarnemer van A.I. zal deelnemen aan het ombudsteam. Bovendien kan de IHEU eventueel als toeleveringsbedrijf voor A.I. fungeren – tot dusver waren het alleen de kerken die gevallen van onderdrukking signaleerden (christenen in Oost-Europa, Ethiopië).
Verder is het de bedoeling dat de Ombudsman zich bezighoudt met de kwestie ,,scheiding van kerk en staat'' in bepaalde landen.

Humanisten in Zweden

In Zweden, met zijn Luthers Evangelische staatskerk, beginnen humanisten zich nu eindelijk ook te verenigen. Als eerste aanzet daartoe organiseerde het progressieve echtpaar Santana (docenten Spaans) een tentoonstelling van ,,literatuur voor niet-gelovigen'' in de universiteit van Stockholm.
Ook uitgeverijen kunnen lid van de IHEU worden: de Rationalist Press Association in Londen is dat al jaren en nu is daar Prometheus Books in Buffalo bijgekomen. Bij deze uitgeverij verschijnen vooral studieboeken en een flink aantal humanistische publikaties die zo nodig uit de opbrengst van de studieboeken gefinancierd kunnen worden.

Nettie Klein

REKENSCHAP

driemaandelijks tijdschrift voor wetenschap en kultuur

WORDT NU ABONNEE EN U ONTVANGT GRATIS ALS WELKOMSTPREMIE ‚OP DE DREMPEL VAN 1980', een tijdsbeeld door dr. B. W. Schaper

Deze brochure bevat vier redaktionele beschouwingen uit ‚Rekenschap' van 1979, voorzien van een inleiding en nawoord

In het afgelopen jaar werd gepubliceerd over humanisme en vakbeweging, mensenrechten, Albert Einstein, humanistische visies op zelfdoding, gewenste en ongewenste vormen van straffen, Humanistisch Verbond en onderwijs, zekerheid omtrent wetenschap, humanistische geneeskunde, het afscheidskollege van Van Praag en vele andere aktuele en informatieve onderwerpen.
Abonnementsprijs: f 32,50 per jaar

REKENSCHAP VERDIENT UW AANDACHT

BON

Ik meld mij aan als abonnee op ‚Rekenschap' en ontvang gratis de brochure ‚Op de drempel van 1980'

Naam: .....

Adres: .....

Postkode: ..... **Plaats:** .....

Wacht met betalen op de U toegezonden akseptgirokaart

REKENSCHAP is een uitgave van de Humanistische Stichting Socrates

PUGWASH & ONTWAPENING

Pugwash is de naam van een dorp in Canada waar in 1957 een konferentie is gehouden door twintig wetenschapsmensen uit Oost en West om tot voorstellen te komen tot het verminderen van de internationale spanningen en het stopzetten van de wapenwedloop. De aanleiding was een appèl van Bertrand Russell en Albert Einstein. Er zijn sindsdien 27 bijeenkomsten geweest die tot initiatieven voor beperking hebben geleid. Pugwash is geworden tot symbool van de verantwoordelijkheid van de wetenschapper voor het gebruik van de vruchten van zijn onderzoek.

In augustus 1980 zal een Pugwash-konferentie in Nederland plaats vinden op kasteel Nijenrode. In het Nederlandse Pugwash-komitee (N.P.K.) hebben 32 geleerden zitting.
In verband met de lopende diskussie over modernisering van kernwapens heeft het N.P.K. op 8 november jl. een verklaring uitgegeven. Deze werd toegezonden aan regering, kamerleden en nieuwsmedia. De verklaring is door de media niet gepubliceerd, mogelijk door de lengte, maar heeft misschien wel de standpunten van de politici mede bepaald.
Voor opneming van deze verklaring in de ,,Humanist'' is hij te lang, maar geïnteresseerden kunnen hem aanvragen bij het N.P.K. te Groningen (Verlengde Hereweg 102, 9722 AH).
Wel willen wij het slot van de verklaring hier opnemen. Deze luidt als volgt:

,,Onze konklusie is dat Nederland niet moet instemmen met het produktie- en plaatsingsbesluit betreffende de nieuwe euro-strategische wapens. Eerst dient met de Sovjet Unie te worden onderhandeld over deze wapens. Mocht dan blijken dat ook in de Sovjet Unie de militaire waanzin heeft gezegevierd - waanzin die erin bestaat aan de bestaande ,,overkill'' nog meer vernietigingskracht toe te voegen - dan is een nieuwe situatie ontstaan, waarin het antwoord opnieuw moet worden bezien.

Het komt ons voor dat wij beland zijn op een uiterst belangrijk punt in de verhouding tussen de twee machtsblokken waarin de blanke wereld is uiteengevallen. Twee wegen staan open. Werkelijk streven naar detentie, wapenbeheersing en terugdringing van de rol van de kernwapens. Of, in de verhouding tussen de blokken, konsentratie op veiligheid door eigen militaire macht en dus wapenwedloop, spanning en vermeerdering van ,,overkill''.
De Nederlandse Pugwash-groep dringt er met klem op aan het eerste alternatief na te streven.''

Aan de uitspraken van de Pugwash-geleerden zou meer aandacht en gehoor moeten worden gegeven dan nu het geval is. Zij komen uit beide kampen en hebben een ruimere instelling dan de politici en militairen in ontwapeningskommissies.
Van hen kunnen wijze adviezen worden verwacht, die in de akkoorden zouden moeten worden verwerkelijkt.

Ieder kan de aktiviteit van Pugwash vergroten door toe te treden als ,,Vriend van het N.P.K.'' tegen een bijdrage van minstens *f* 5,— per jaar (gironr. 118 25 40 Groningen).

G. F. Makkink

PUBLIKATIES

Het Interkerkelijk Vredesberaad heeft in het kader van de eind september j.l. gehouden vredesweek een drietal brochures uitgegeven te weten:
,,Van N-bom tot SS-10'' (IKV; geschrift nr. 4).
Dit boekje geeft een overzicht van de belangrijkste politieke momenten en ontwikkelingen in de diskussie van de laatste twee jaar over het kernwapenvraagstuk in Nederland.
,,Bedrijven en kernwapens'' (IKV geschrift nr. 5)
Hebben de nederlandse bedrijven en werknemers ook wat te maken met de produktie van kernwapens? Op deze vraag probeert dit geschrift een antwoord te geven.
,,De Kernwapenfabrieken in de V.S.''
(IKV-geschrift nr. 6).
In deze brochure geeft men een overzicht van de drie laboratoria en de zeven fabrieken (in de V.S.) die (bijna) alle kernwapens maken voor de NAVO.
De prijs van deze brochures is *f* 6,– per ex. en kan worden besteld door overmaking van het verschuldigde bedrag op giro 788824 tnv. penningm. Dokumentatie IKV te Voorburg.

Het Nederlands Instituut voor Vredesvraagstukken, Alexanderstraat 7, postbus 85581, 2508 CG – Den Haag, heeft een boekje uitgegeven ,,Twintig discussiepunten over kernwapens.'' Aan de orde komen ondermeer: oorlogsvoorkoming, bewapeningswedloop, ethische aanvaardbaarheid, angst, positieve vrede, democratie en openbaarheid, overkill, oorlog bij vergissing.

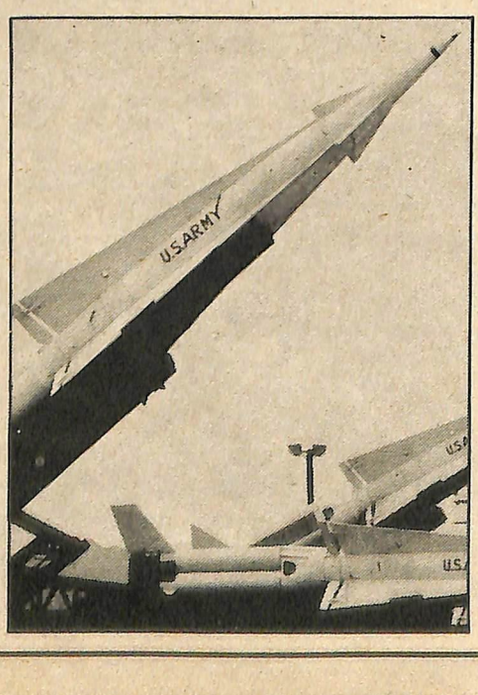

HV-STELLINGNAME OVER KE

De diskussie in de gemeenschappen over d niet erg vlotten.
Het was de bedoeling dat vóór 1 januari 1 pen op de diskussienota ,,Op weg naar vre bekend zouden zijn, zodat op grond hierv worden ingenomen.
Het blijkt nu voor veel gemeenschappen januari de diskussie over de kernbewape Daarom heeft het hoofdbestuur besloten Hopelijk zal dan zo spoedig mogelijk einde minder aktuele zaak worden geformulee De Dienst humanistische geestelijke ver verantwoord zo lang te wachten en gaf hoofdbestuur van het Humanistisch Verbo sering van kernwapens in Europa. Elders

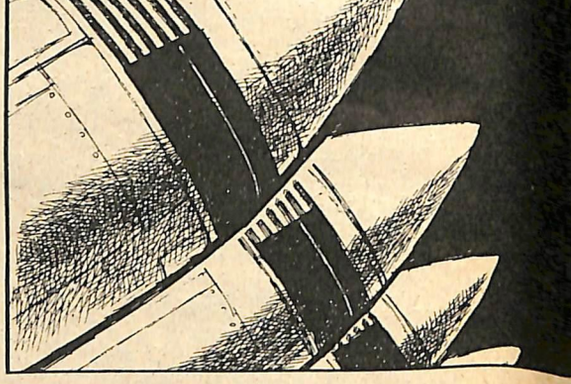

VERKLARING VAN DE HUMANI GING BIJ DE STRIJDKRACHTEN

Mei 1979 hebben kongres en Hoofdbestuur van sproken over het stijgend vermogen van de mens pening dreigt zich tegen het voortbestaan van m brede diskussie binnen en rond het Verbond, met paling te komen. Hiertoe werd een diskussienot Teneinde deze diskussie niet te doorkruisen heef besloten terzake van de modernisering van de kern te geven.
Onderstaande verklaring wordt echter met mede Verbond uitgegeven, vanuit het besef dat de D Strijdkrachten een eigen verantwoordelijkheid daarmee verbonden problematiek.

VERKLARING

De dienst Humanistische geestelijke verzorging bij
• De toenemende bewapening het voortbestaan va
• Uitbreiding en technische verfijning van de kernb lijker maakt;
• Een verdere nuklearisering van de Europese bew vernietiging van Europa doet toenemen;
• bij het thans bestaande nivo van bewapening, steeds minder zinvol worden;
• de strategie van ,,bewapenen om te ontwapenen
• met de plaatsing van 572 nieuwe middellange afs bewapening zijn intrede doet, waardoor het dent kernwapens haar zin dreigt te verliezen;
• het de hoogste tijd is een daad te stellen welke d kernwapens haar ernst is;
stemt in met de door de kamermeerheid aangenome beroep op de regering dit standpunt van de Kame verdedigen.
Daarnaast kunnen wij, vanuit onze specifieke vera macht, niet nalaten aandacht te vragen, en dit gel problematiek van de individuele verantwoordelijkhe afwerpen of lanceren van kernwapens door indivi verantwoordelijkheid op hun schouders.
Dit besef dringt meer en meer door in de krijgsmacht besluitvorming met betrekking tot de kernbewape

RNWAPENS VERTRAAGD

problematiek van de kernbewapening wil nog

980 j.l. de kommentaren van de gemeenschap-
de via kernbewapening?'' bij het hoofdbestuur
an een duidelijk, humanistisch standpunt kon

helaas niet mogelijk vóór deze datum van 1
ning af te ronden.
de termijn te verlengen tot 15 maart 1980.
ijk een standpunt over deze inmiddels politiek
d.
rging bij de strijdkrachten vond het niet
n december – overigens in overleg met het
d – een eigen verklaring uit over de moderni-
p deze pagina treft u deze verklaring aan.

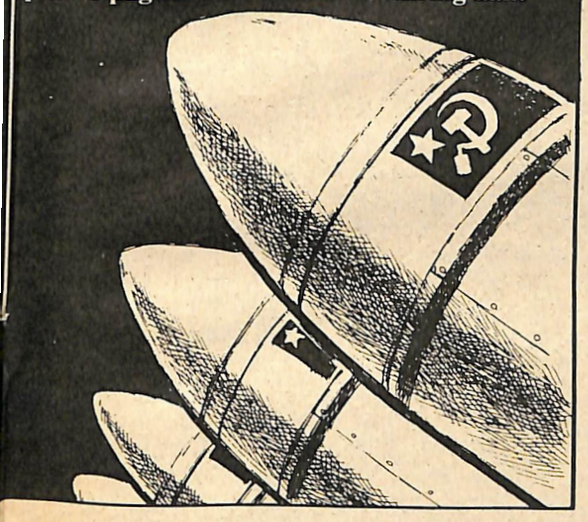

STISCHE GEESTELIJKE VERZOR-

et Humanistisch Verbond hun verontrusting uitge-
eid zichzelf te vernietigen. Met name de kernbewa-
ns en wereld te keren. Daarom is besloten tot een
het doel in 1980 tot een humanistische standpuntbe-
op brede schaal verspreid.
het Hoofdbestuur van het Humanistisch Verbond
wapens in Europa op dit moment geen verklaring uit

veten van het Hoofdbestuur van het Humanistisch
nst Humanistische Geestelijke Verzorging bij de
raagt met betrekking tot de krijgsmacht en alle

de strijdkrachten, overwegende dat:
n de mensheid bedreigt;
ewapening het gebruik van deze wapens waarschijn-

apening niet de veiligheid vergroot maar de kans op

eschouwingen over militaire krachtsverhoudingen

' in het verleden reeds eerder heeft gefaald;
andsraketten een nieuwe onomkeerbare fase van de
en en spreken over terugdringen van de rol der

idelijk maakt dat terugdringing van de rol van de

motie Stemerdink/Brinkhorst en doet een dringend
over te nemen en bij de komende NAVO-raad te

twoordelijkheid voor de *mensen* binnen de krijgs-
de kernwapening in haar algemeenheid, voor de
l. Het doen beslissen over gebruik van – en het doen
en in de krijgsmacht laadt een onevenredig grote

n dient ook van invloed te zijn op de demokratische
ng.

WELKE WAPENS WILLEN WE?

De verlenging van de termijn waarbinnen de kommentaren van de gemeenschappen bekend moeten zijn, heeft ook een positieve kant. Want hierdoor wordt het mogelijk dat de leden kennis nemen van andere informatieve publikaties zoals van het IKV, NIV, maar vooral van het jaarboekje 1979 van de Dienst Humanistische Geestelijke Verzorging in de krijgsmacht.

Dit boekje met de titel ''Welke wapens willen we?'' geeft in heldere, leesbare taal achtereenvolgens een historisch overzicht van de kernwapenwedloop (''4000 kilo TNT per aardbewoner, en nog lijkt het niet genoeg''), en bespreekt de minstens zo gevaarlijke wedloop van de konventionele bewapening. Daarnaast een belangrijk artikel door Hylke Tromp over het geweldloze alternatief van sociale verdediging en zijn mogelijkheden.

Dit jaarboekje is een waardevolle aanvulling op de door velen als te summier en te moeilijk leesbare nota ''Op weg naar de vrede via kernbewapening?''

Elke gemeenschap heeft inmiddels een eksemplaar van het jaarboekje toegestuurd gekregen en kan daarnaast tot in totaal tien eksemplaren gratis bijbestellen bij het centraal buro in Utrecht.

Voor bestellingen van meer dan tien nummers wordt één gulden per nummer plus verzendkosten in rekening gebracht.

Ook voor individuele leden is het mogelijk het jaarboekje aan te vragen door storting van drie gulden op gironummer 58 tnv Humanistische Pers te Utrecht.

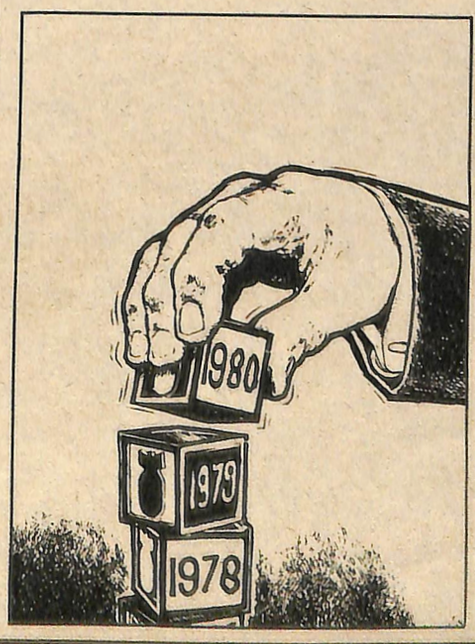

Leren om te overleven

Nauwelijks anderhalf jaar nadat de dissertatie van dr. S. C. Derksen ,,Leren om te overleven'' – noodzaak en mogelijkheden van vredesopvoeding – verscheen, blijkt er al een derde druk nodig. Een opmerkelijk sukses, dat waarschijnlijk vooral moet worden toegeschreven aan het feit, dat de auteur een ervaring onder woorden brengt die bewust of onbewust ook bij vele anderen aanwezig is. Namelijk het besef dat de mens met de ontwikkeling van de moderne wapens een beslissende fase in de geschiedenis is binnen getreden, en dat er op diverse gebieden een andere wijze van denken nodig is. Voor het eerst in de geschiedenis heeft de mensheid de mogelijkheid een einde aan deze geschiedenis te maken. Derksen wijst in dit verband zowel op de aanwezigheid van de moderne vernietigingswapens als op de existentiële onzekerheid, het tragische gevoel van machteloosheid dat vele mensen zowel in het Westen als elders in de wereld beheerst. Derksen spreekt hier respektievelijk van een externe en van een interne dreiging, die niet los van elkaar staan.

Terwijl de techniek met sprongen vooruit is gegaan, is er op geestelijk nivo nauwelijks van vooruitgang sprake. Opvoeding tot (grotere) psychische en politieke volwassenheid is daarom beslist noodzakelijk geworden. In feite zal er een keuze gemaakt moeten worden tussen voortbestaan op een hoger bewustzijnsniveau of ondergaan (veranderen of verdwijnen).

Naast een verandering van de oorlogsbevorderende strukturen is een grotere vredesbereidheid en -geschiktheid nodig. Zonder een aantal veranderingen in het onderwijs en opvoedingssysteem is dat niet mogelijk. Behalve voor een meer open opvoedingsklimaat en een meer positieve bijdrage van de bestaande vakken die nu nog te veel op de vraag ,,hoe leren we produceren'' inplaats van op de vraag ,,hoe leren we leven'' zijn afgestemd, wordt gepleit voor een nieuw vak vredesonderwijs. Tegenover degenen die van mening zijn dat vredesopvoeding geïntegreerd moet worden in alle vakken, stelt Derksen dat dit laatste volkomen juist is, maar dat daarnaast behoefte bestaat aan een apart vak (met eigen doelstellingen, begrippen enz.) dat zich rechtstreeks en systematisch richt op de problemen van oorlog en vrede. Met een dergelijke, op modern wetenschappelijke inzichten steunende aanpak kunnen positieve resultaten worden bereikt.

Deze pittige maar ook erg leesbare studie is ook in het buitenland niet onopgemerkt gebleven, en spoort ons aan nader over het probleem van oorlog en vrede te bezinnen.

Dr. S. C. Derksen ,,Leren om te overleven'', derde ongewijzigde druk, 340 blz. f 27,50 te bestellen bij de boekhandel of Het Unesco Centrum Nederland, Oranje Nassaulaan 5 Amsterdam, tel. 020 - 730100 of rechtstreeks door overmaking van f 29,50 (inklusief porto) op girorek. 807074 van S. C. Derksen te Meppel.

PUGWASH & ONTWAPENING

Pugwash is de naam van een dorp in Canada waar in 1957 een konferentie is gehouden door twintig wetenschapsmensen uit Oost en West om tot voorstellen te komen tot het verminderen van de internationale spanningen en het stopzetten van de wapenwedloop. De aanleiding was een appèl van Bertrand Russell en Albert Einstein. Er zijn sindsdien 27 bijeenkomsten geweest die tot initiatieven voor beperking hebben geleid. Pugwash is geworden tot symbool van de verantwoordelijkheid van de wetenschapper voor het gebruik van de vruchten van zijn onderzoek.

In augustus 1980 zal een Pugwash-konferentie in Nederland plaats vinden op kasteel Nijenrode. In het Nederlandse Pugwash-komitee (N.P.K.) hebben 32 geleerden zitting.
In verband met de lopende diskussie over modernisering van kernwapens heeft het N.P.K. op 8 november jl. een verklaring uitgegeven. Deze werd toegezonden aan regering, kamerleden en nieuwsmedia. De verklaring is door de media niet gepubliceerd, mogelijk door de lengte, maar heeft misschien wel de standpunten van de politici mede bepaald.
Voor opneming van deze verklaring in de ,,Humanist'' is hij te lang, maar geïnteresseerden kunnen hem aanvragen bij het N.P.K. te Groningen (Verlengde Hereweg 102, 9722 AH).
Wel willen wij het slot van de verklaring hier opnemen. Deze luidt als volgt:

,,Onze konklusie is dat Nederland niet moet instemmen met het produktie- en plaatsingsbesluit betreffende de nieuwe euro-strategische wapens. Eerst dient met de Sovjet Unie te worden onderhandeld over deze wapens. Mocht dan blijken dat ook in de Sovjet Unie de militaire waanzin heeft gezegevierd - waanzin die erin bestaat aan de bestaande ,,overkill'' nog meer vernietigingskracht toe te voegen - dan is een nieuwe situatie ontstaan, waarin het antwoord opnieuw moet worden bezien.

Het komt ons voor dat wij beland zijn op een uiterst belangrijk punt in de verhouding tussen de twee machtsblokken waarin de blanke wereld is uiteengevallen. Twee wegen staan open. Werkelijk streven naar detentie, wapenbeheersing en terugdringing van de rol van de kernwapens. Of, in de verhouding tussen de blokken, konsentratie op veiligheid door eigen militaire macht en dus wapenwedloop, spanning en vermeerdering van ,,overkill''.
De Nederlandse Pugwash-groep dringt er met klem op aan het eerste alternatief na te streven.''

Aan de uitspraken van de Pugwash-geleerden zou meer aandacht en gehoor moeten worden gegeven dan nu het geval is. Zij komen uit beide kampen en hebben een ruimere instelling dan de politici en militairen in ontwapeningskommissies.
Van hen kunnen wijze adviezen worden verwacht, die in de akkoorden zouden moeten worden verwerkelijkt.

Ieder kan de aktiviteit van Pugwash vergroten door toe te treden als ,,Vriend van het N.P.K.'' tegen een bijdrage van minstens ƒ 5,— per jaar (gironr. 118 25 40 Groningen).

G. F. Makkink

PUBLIKATIES

Het Interkerkelijk Vredesberaad heeft in het kader van de eind september j.l. gehouden vredesweek een drietal brochures uitgegeven te weten:
,,Van N-bom tot SS-10'' (IKV; geschrift nr. 4).
Dit boekje geeft een overzicht van de belangrijkste politieke momenten en ontwikkelingen in de diskussie van de laatste twee jaar over het kernwapenvraagstuk in Nederland.
,,Bedrijven en kernwapens'' (IKV geschrift nr. 5)
Hebben de nederlandse bedrijven en werknemers ook wat te maken met de produktie van kernwapens? Op deze vraag probeert dit geschrift een antwoord te geven.
,,De Kernwapenfabrieken in de V.S.'' (IKV-geschrift nr. 6).
In deze brochure geeft men een overzicht van de drie laboratoria en de zeven fabrieken (in de V.S.) die (bijna) alle kernwapens maken voor de NAVO.
De prijs van deze brochures is ƒ 6,– per ex. en kan worden besteld door overmaking van het verschuldigde bedrag op giro 788824 tnv. penningm. Dokumentatie IKV te Voorburg.

Het Nederlands Instituut voor Vredesvraagstukken, Alexanderstraat 7, postbus 85581, 2508 CG – Den Haag, heeft een boekje uitgegeven ,,Twintig discussiepunten over kernwapens.'' Aan de orde komen ondermeer: oorlogsvoorkoming, bewapeningswedloop, ethische aanvaardbaarheid, angst, positieve vrede, democratie en openbaarheid, overkill, oorlog bij vergissing.

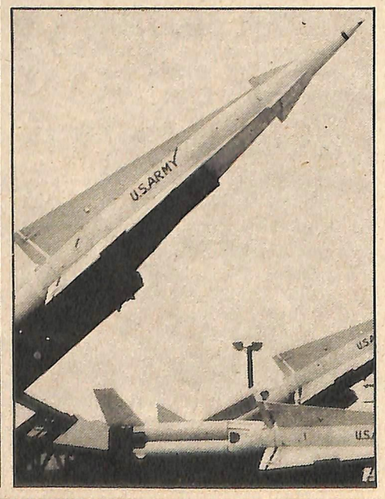

HV-STELLINGNAME OVER KERNWAPENS VERTRAAGD

**De diskussie in de gemeenschappen over de problematiek van de kernbewapening wil nog niet erg vlotten.
Het was de bedoeling dat vóór 1 januari 1980 j.l. de kommentaren van de gemeenschappen op de diskussienota ,,Op weg naar vrede via kernbewapening?'' bij het hoofdbestuur bekend zouden zijn, zodat op grond hiervan een duidelijk, humanistisch standpunt kon worden ingenomen.
Het blijkt nu voor veel gemeenschappen helaas niet mogelijk vóór deze datum van 1 januari de diskussie over de kernbewapening af te ronden.
Daarom heeft het hoofdbestuur besloten de termijn te verlengen tot 15 maart 1980. Hopelijk zal dan zo spoedig mogelijk eindelijk een standpunt over deze inmiddels politiek minder aktuele zaak worden geformuleerd.
De Dienst humanistische geestelijke verzorging bij de strijdkrachten vond het niet verantwoord zo lang te wachten en gaf in december – overigens in overleg met het hoofdbestuur van het Humanistisch Verbond – een eigen verklaring uit over de modernisering van kernwapens in Europa. Elders op deze pagina treft u deze verklaring aan.**

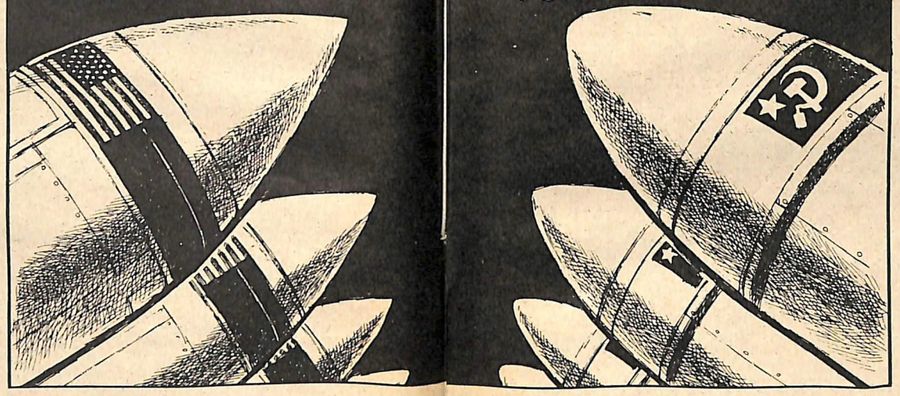

VERKLARING VAN DE HUMANISTISCHE GEESTELIJKE VERZORGING BIJ DE STRIJDKRACHTEN

Mei 1979 hebben kongres en Hoofdbestuur van het Humanistisch Verbond hun verontrusting uitgesproken over het stijgend vermogen van de mensheid zichzelf te vernietigen. Met name de kernbewapening dreigt zich tegen het voortbestaan van mens en wereld te keren. Daarom is besloten tot een brede diskussie binnen en rond het Verbond, met het doel in 1980 tot een humanistische standpuntbepaling te komen. Hiertoe werd een diskussienota op brede schaal verspreid.
Teneinde deze diskussie niet te doorkruisen heeft het Hoofdbestuur van het Humanistisch Verbond besloten terzake van de modernisering van de kernwapens in Europa op dit moment geen verklaring uit te geven.
Onderstaande verklaring wordt echter met medeweten van het Hoofdbestuur van het Humanistisch Verbond uitgegeven, vanuit het besef dat de Dienst Humanistische Geestelijke Verzorging bij de Strijdkrachten een eigen verantwoordelijkheid draagt met betrekking tot de krijgsmacht en alle daarmee verbonden problematiek.

VERKLARING

De dienst Humanistische geestelijke verzorging bij de strijdkrachten, overwegende dat:
- **De toenemende bewapening het voortbestaan van de mensheid bedreigt;**
- **Uitbreiding en technische verfijning van de kernbewapening het gebruik van deze wapens waarschijnlijker maakt;**
- **Een verdere nuklearisering van de Europese bewapening niet de veiligheid vergroot maar de kans op vernietiging van Europa doet toenemen;**
- **bij het thans bestaande nivo van bewapening, beschouwingen over militaire krachtsverhoudingen steeds minder zinvol worden;**
- **de strategie van ,,bewapenen om te ontwapenen'' in het verleden reeds eerder heeft gefaald;**
- **met de plaatsing van 572 nieuwe middellange afstandsraketten een nieuwe onomkeerbare fase van de bewapening zijn intrede doet, waardoor het denken en spreken over terugdringen van de rol der kernwapens haar zin dreigt te verliezen;**
- **het de hoogste tijd is een daad te stellen welke duidelijk maakt dat terugdringing van de rol van de kernwapens haar ernst is;**

stemt in met de door de kamermeerheid aangenomen motie Stemerdink/Brinkhorst en doet een dringend beroep op de regering dit standpunt van de Kamer over te nemen en bij de komende NAVO-raad te verdedigen.
Daarnaast kunnen wij, vanuit onze specifieke verantwoordelijkheid voor de *mensen* binnen de krijgsmacht, niet nalaten aandacht te vragen, en dit gelt de kernwapening in haar algemeenheid, voor de problematiek van de individuele verantwoordelijkheid. Het doen beslissen over gebruik van – en het doen afwerpen of lanceren van kernwapens door individuen in de krijgsmacht laadt een onevenredig grote verantwoordelijkheid op hun schouders.
Dit besef dringt meer en meer door in de krijgsmacht en dient ook van invloed te zijn op de demokratische besluitvorming met betrekking tot de kernbewapening.

WELKE WAPENS WILLEN WE?

De verlenging van de termijn waarbinnen de kommentaren van de gemeenschappen bekend moeten zijn, heeft ook een positieve kant. Want hierdoor wordt het mogelijk dat de leden kennis nemen van andere informatieve publikaties zoals van het IKV, NIV, maar vooral van het jaarboekje 1979 van de Dienst Humanistische Geestelijke Verzorging in de krijgsmacht.

Dit boekje met de titel ''Welke wapens willen we?'' geeft in heldere, leesbare taal achtereenvolgens een historisch overzicht van de kernwapenwedloop (''4000 kilo TNT per aardbewoner, en nog lijkt het niet genoeg''), en bespreekt de minstens zo gevaarlijke wedloop van de konventionele bewapening. Daarnaast een belangrijk artikel door Hylke Tromp over het geweldloze alternatief van sociale verdediging en zijn mogelijkheden.

Dit jaarboekje is een waardevolle aanvulling op de door velen als te summier en te moeilijk leesbare nota ''Op weg naar de vrede via kernbewapening?''

Elke gemeenschap heeft inmiddels een eksemplaar van het jaarboekje toegestuurd gekregen en kan daarnaast tot in totaal tien eksemplaren gratis bijbestellen bij het centraal buro in Utrecht.

Voor bestellingen van meer dan tien nummers wordt één gulden per nummer plus verzendkosten in rekening gebracht.

Ook voor individuele leden is het mogelijk het jaarboekje aan te vragen door storting van drie gulden op gironummer 58 tnv Humanistische Pers te Utrecht.

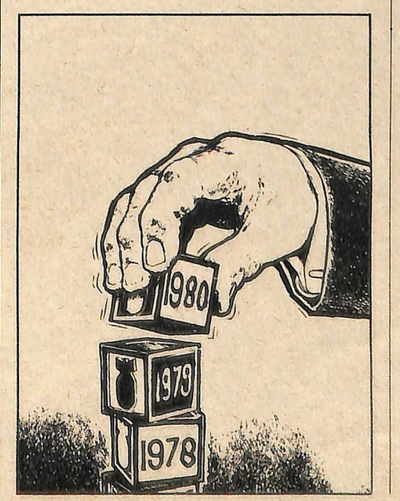

Leren om te overleven

Nauwelijks anderhalf jaar nadat de dissertatie van dr. S. C. Derksen ,,Leren om te overleven'' – noodzaak en mogelijkheden van vredesopvoeding – verscheen, blijkt er al een derde druk nodig. Een opmerkelijk sukses, dat waarschijnlijk vooral moet worden toegeschreven aan het feit, dat de auteur een ervaring onder woorden brengt die bewust of onbewust ook bij vele anderen aanwezig is. Namelijk het besef dat de mens met de ontwikkeling van de moderne wapens een beslissende fase in de geschiedenis is binnen getreden, en dat er op diverse gebieden een andere wijze van denken nodig is. Voor het eerst in de geschiedenis heeft de mensheid de mogelijkheid een einde aan deze geschiedenis te maken. Derksen wijst in dit verband zowel op de aanwezigheid van de moderne vernietigingswapens als op de existentiële onzekerheid, het tragische gevoel van machteloosheid dat vele mensen zowel in het Westen als elders in de wereld beheerst. Derksen spreekt hier respektievelijk van een externe en van een interne dreiging, die niet los van elkaar staan.

Terwijl de techniek met sprongen vooruit is gegaan, is er op geestelijk nivo nauwelijks van vooruitgang sprake. Opvoeding tot (grotere) psychische en politieke volwassenheid is daarom beslist noodzakelijk geworden. In feite zal er een keuze gemaakt moeten worden tussen voortbestaan op een hoger bewustzijnsniveau of ondergaan (veranderen of verdwijnen).

Naast een verandering van de oorlogsbevorderende strukturen is een grotere vredesbereidheid en -geschiktheid nodig. Zonder een aantal veranderingen in het onderwijs en opvoedingssysteem is dat niet mogelijk. Behalve voor een meer open opvoedingsklimaat en een meer positieve bijdrage van de bestaande vakken die nu nog te veel op de vraag ,,hoe leren we produceren'' inplaats van op de vraag ,,hoe leren we leven'' zijn afgestemd, wordt gepleit voor een nieuw vak vredesonderwijs. Tegenover degenen die van mening zijn dat vredesopvoeding geïntegreerd moet worden in àlle vakken, stelt Derksen dat dit laatste volkomen juist is, maar dat daarnaast behoefte bestaat aan een apart vak (met eigen doelstellingen, begrippen enz.) dat zich rechtstreeks en systematisch richt op de problemen van oorlog en vrede. Met een dergelijke, op modern wetenschappelijke inzichten steunende aanpak kunnen positieve resultaten worden bereikt.

Deze pittige maar ook erg leesbare studie is ook in het buitenland niet onopgemerkt gebleven, en spoort ons aan nader over het probleem van oorlog en vrede te bezinnen.

Dr. S. C. Derksen ,,Leren om te overleven'', derde ongewijzigde druk, 340 blz. ƒ 27,50 te bestellen bij de boekhandel of Het Unesco Centrum Nederland, Oranje Nassaulaan 5 Amsterdam, tel. 020 - 730100 of rechtstreeks door overmaking van ƒ 29,50 (inklusief porto) op girorek. 807074 van S. C. Derksen te Meppel.

LEZERS SCHRIJVEN

De redaktie behoudt zich de vrijheid voor brieven indien nodig enigszins te bekorten.

IK VERWACHT OVER HUMANISME TE ZULLEN LEZEN

Als ik "Rekenschap" of de "Humanist" opsla, verwacht ik over humanisme te zullen lezen. Groot was mijn verwondering en teleurstelling, toen ik zowel in "Rekenschap" als in "Humanist" artikelen vond, weliswaar van prominente schrijvers, maar die niets met humanisme te maken hadden. In "Rekenschap" het artikel van P. Spigt: "De feiten ondergeschikt aan het mysterie" dat over Augustinus handelt. Aan het eind van het artikel staat: "Augustinus was werkelijk geen voorloper van de humanistische autobiografen". Onbegrijpelijk, dat de redaktie dan zo'n artikel opneemt. Verder zal ik alleen stilstaan bij het artikel in "Humanist" van H. Bonger: "Over mystiek". (15 september 1979).

Een groot deel van het betoog gaat over de christelijke mystiek, het éénworden van de mens met God of met Christus. De natuurlijke begrenzingen van de mens zijn dan verdwenen; de mens "denkt" zich in God, God "denkt" zich in de mens, enz.

Dergelijke taal (ik zal er geen bijvoeglijk naamwoord aan toe voegen) zou men in "Humanist" niet moeten lezen. Het papier kan beter gebruikt worden. Maar Bonger beperkt de mystiek niet tot het christendom. Hij zegt: "Het verlangen om de eindigheid en de begrenzingen te doorbreken, om op te gaan in het geheel, waarvan de mensen deel uitmaken, om de eeuwigheid te beleven is een begin van een bewust streven om die eenheid te bereiken. Dat is de kern van wat mystiek genoemd wordt".

Het is moeilijk aan te nemen, dat psychisch gezonde mensen zo iets willen. Want wat willen ze; de begrenzingen doorbreken, bedoeld wordt de grenzen van ruimte en tijd. Deze mensen miskennen de werkelijkheid, die nu een keer aan ruimte en tijd gebonden is. Men kan dit hoogstens eens een keer vergeten of er niet aan denken. Ook uit het zoeken naar eenwording, het opgaan in het Al, de Algeest, de Natuur, de Wereldziel, blijkt een onwerkelijke instelling. Men wil éénworden met het Al, om die term nu maar even over te nemen. Men stelt dus het ik tegenover de rest van de wereld. Maar maakt het ik dan geen deel uit van de wereld? Ik ben één met de wereld, de mystici blijkbaar niet. Zij zoeken eenheid met God of met het Al en dan nog buiten ruimte en tijd.

Mystieke ervaringen, zoals Bonger ze beschrijft, in extase genieten van een zonsondergang, een schilderij, een muziekstuk, een seksueel kontakt, zulke ervaringen heb ik ook gehad. Maslow noemt ze topervaringen. Nemen we als voorbeeld een zonsondergang, die ik meemaakte als jongeman in de trein van Zwolle naar Amersfoort. Ik keek uit het raam en zag een prachtige zonsondergang. Eerst was ik me nog bewust van de aanwezigheid van de andere passagiers, maar hoe meer ik me concentreerde op kleuren en vormen van de wolken, hoe vager dat werd. En even was ik me van geen andere wereld bewust, ik was als het ware opgenomen door die gekleurde wolkenpracht, ik was er één mee – u ziet, ik gebruik de terminologie van Bonger.

Toen was er even helemaal niets en daarna zag ik de gewone wereld weer en keek beschouwend naar de zonsondergang. Een unieke ervaring voor mij, lang geleden, die me echter nog levendig voor de geest staat. Maar wat betekent het nog meer? Het betekent dit: als men zich heel sterk op iets konsentreert kan men de buitenwereld vergeten, ook het kritisch vermogen werkt even niet. In dit geval was dat onschuldig, maar mensen in extase, die hun kritisch vermogen verloren hebben, komen soms tot onbegrijpelijk slechte daden. En om er iets van een wereldbeschouwing aan vast te knopen is absurd; éénworden met de wolken of met een zonsverduistering is een manier van spreken, maar het is nog niet één worden met het Al, wat men daar ook bij mag denken.

Bonger had best een aardig artikel kunnen schrijven over mystieke ervaringen, als hij het meer moderne woord topervaring niet wil gebruiken. Deze ervaringen hebben heel veel mensen in meerdere of mindere mate. Dit zijn dus gewone of soms minder gewone menselijke ervaringen. Maar als hij dan aan komt dragen met éénworden met God of met Christus of met het Al, dan zijn dat voor een humanist onverteerbare voorstellingen. Bonger heeft grote bewondering voor mystici, want hij vindt dat de mystieke denkers en dichters tot de fijnste en diepzinnigste geesten van het mensdom behoren. Maar ja, sommigen noemen de onbegrijpelijke taal van warhoofden diepzinnig.

J. Scheltens (Middelburg)

Reactie van Henk Bonger

U is teleurgesteld dat er in "Rekenschap" en in "Humanist" bij tijd en wijle artikelen staan, die niet uitsluitend over het humanisme gaan. "Het papier kan beter gebruikt worden", schrijft u.

Als ik het wel heb komt uw kritiek uit de rationalistische hoek, die alles wat godsdienst heet of met godsdienst te maken heeft, flauwe nonsens noemt. Ik dacht dat het moderne autonome humanisme dit standpunt radikaal verlaten had en dat de godsdienst niet alleen au sérieux genomen werd, maar ook als een existentiële levenservaring van tallozen als een werkelijkheid wordt beschouwd. Dat u daarover niet wilt lezen, pleit niet voor de ruimheid van uw humanistische levensovertuiging. Uw kritiek komt mij rondweg onbegrijpelijk voor, omdat een uitgesproken mystieke ervaring, die u heeft gehad, – een topervaring – "onbegrijpelijke taal van warhoofden" noemt zo gauw de mystici godsdienstig zijn.

Wat de laatsten God noemen, noemt u "opgenomen zijn door die gekleurde wolkenpracht". En dan zou ik niet mogen schrijven over de godsdienstige mystiek? Kom nou, geachte heer, dat kunt u niet menen.

WERELD VREDE

De H.V.-uitzending op televisie van 12 september j.l. *(„wegen der toekomst" Red.)* was een mooie uitzending, die naar ik hoop voor vele mensen de weg zal wijzen op de wegen der toekomst. Ook de gesprekken met Prof. Röling dienen de vrede. Nu is het wel zo, dat de weg wel moeizaam is om te begaan. Maar men moet die durven te gaan. Men moet zelf als natie voorop durven te gaan door nationale ontwapening in te voeren. Vele mensen, naast mensen die niet diep doordenken, vinden dat eenzijdige ontwapening onmogelijk is, en wijzen erop dat internationale ontwapening de uitweg is. Maar we kunnen weten dat internationale ontwapening onmogelijk is, die volgt alleen als er landen zijn die nationaal ontwapenen. Er moeten nu eenmaal landen zijn die het spits afbijten.

De grote vijand van de vrede is de oorlogsindustrie. Zij hebben er belang bij dat er spanningen tussen de volkeren bestaan, want dat vergroot de afzetmogelijkheid, en dus winstvergroting voor de multi-nationals. Zij denken dat zij kunnen bepalen dat er overal kleine oorlogen ontstaan. Maar de derde wereld – met China voorop – trachten van de gelegenheid gebruik te maken om ook nukleaire wapens te krijgen met het gevolg dat vroeg of laat een derde wereldoorlog uitbreekt. Wachten wij daar op?

Het antwoord moet zijn: nee, daar wachten wij niet op. Wij als humanisten, in wezen de oudste religie ter wereld, moeten trachten daar iets aan te doen; de mensheid wakker te maken. Men kan stellen dat de grote massa der mensheid geen oorlog wil, maar zich gewoon naar de slachtbank laten leiden onder het motto „het is altijd zo geweest, en het zal ook wel zo blijven". Om die mentaliteit te veranderen is het H.V. de juiste organisatie. Zij zal dan echter de taal moeten spreken die de massa kan begrijpen, en als men doorgaat met anti-oorlogsfilms te laten zien, is men op de goede weg. Er moet daarnaast in Nederland een politieke partij komen die nationale ontwapening als eerste programmapunt zal voeren bij de a.s. verkiezingen.

Gaarne van H.V.-leden reaktie op bovenstaand stukje.

G. H. Erdbieck (Zwolle)

ZINLOOSHEID

Naar aanleiding van het artikel van Edith Nagel in de Humanist van 1-11-'79 gaarne het volgende:

Het konstateren van het feit dat een groot aantal studenten het leven zinloos vindt, met een stijging van het percentage in de loop van de studie, was voor mij en waarschijnlijk voor vele anderen geen verrassing. Men behoeft zijn oor in deze kringen maar eens te luisteren te leggen en men kan dit verschijnsel ook zelf waarnemen. Het toenemend druggebruik, alkoholverslaving en vele pogingen tot zelfmoord bij jongeren en zelfs bij zeer jongen vormen ook al een bewijs hiervan.

Van nog meer belang echter vind ik het probleem wat hieraan te doen. Het beeld van de hulpverlener die als vroedvrouw dit physiologisch proces begeleidt (met zo min mogelijk ingrijpen) gaat hier volledig mank, daar het hier geen physiologisch proces betreft, maar een pathologisch

waarbij wel hulp is vereist en vaak ook wordt gevraagd. Het zou daarom interessant en tevens zeer nuttig zijn om bijv. door middel van interviews of eigen artikelen van humanistische ethici en geestelijke raadslieden van het verbond te vernemen hoe dezen met het probleem van de zin van het leven in het reine zijn gekomen, of trachten te komen. Hoe helpen zij personen die met deze problemen worstelen bij het oplossen hiervan. U zou met een dergelijke reeks artikelen vele mensen van dienst kunnen zijn en tevens vele mensen helpen bij hun steunverlening aan derden, die in moeilijkheden verkeren.
Ook mij is het niet gelukt een bevredigend antwoord, zo dit er is, hierop te vinden. Is het enige antwoord dat we kunnen geven: ,,instandhouding van het soort ,,dan onderscheiden we ons niet meer van de andere levende wezens. Inderdaad een schamel resultaat, maar getuige de in het begin van deze brief genoemde feiten, zien velen met mij ook geen ander antwoord.
Mogelijk zal uw blad met het publiceren van een aantal artikelen hierover voor velen veel aan waarde winnen.

G. Blom (Haamstede)

Zie over dit probleem het artikel van A. Nieuwland in Rekenschap van juni 1979 en een interview met hem in één van de volgende ,,Humanisten''.

Redaktie.

PSEUDO

Vorig jaar hoorde ik uit de mond van voorzitter Rob Tielman dat we terug zouden moeten naar de vrijheid, gelijkheid en broederschap van de franse revolutie. Het kwam er op neer dat een teveel aan gelijkheid de vrijheid in het gedrang zou brengen en omgekeerd. En hij zag die vrijheid dan in de figuur van de VVD en de gelijkheid in de figuur van de PvdA. Gelukkig zei hij niet dat het CDA voor de broederschap stond, al zou men dat daar wel een mooie konstruktie kunnen vinden.
Los van mijn gedachte over de VVD en de PvdA voor wat betreft HET liberalisme en HET socialisme, weet ik niet hoe een pure liberaal of een pure socialist zou zijn. Evenmin als een pure christen uiteraard. Alsof je naar believen uit drie vaatjes pure eigenschappen een aardig mengsel zou kunnen maken. Een soort humane bom.
Voor mij is de tegenpool van het liberalisme niet het socialisme, maar eerder het dogmatisme en dat vinden we vooral bij geloof en politiek, ook bij pseudo-liberalisme. Tegenpool van het socialisme is dan ook eerder het individualisme, wat we dan vooral vinden bij het joodse en het christelijk geloof. En weer bij pseudo-liberalen. En bij andere pseudo-democraten. Bij asociale vormen van egoïsme. Een taak voor het humanisme zou moeten zijn: het aantonen van pseudo's, van valsheid, van bedrog. Zowel bij liberalen, socialisten en religieuzen. En dus ook bij pseudo-humanisten.
Humanisme is volgens mij alleen mogelijk (en wenselijk) als mensen in vrijheid kiezen voor socialisme. Daarbij aantekenend dat socialisme betekent: gelijkwaardigheid, zowel materieel als geestelijk. Is dat broederschap?

A. M. Bilius (Vlissingen)

,,HUMANISTISCHE KERKELIJKHEID''

Met belangstelling het artikel van dr. Klever in Humanist nr. 21 gelezen. Het was duidelijk, zonder hoogdravende zinnen en ik zou willen zeggen tegen dr. Klever, dat dergelijke artikelen in eenvoudige taal al een basis zijn om leden te winnen (behouden), want dat laat wel eens te wensen over.
Maar dit is niet alleen en vooral niet de reden dat ik reageer. Zoals dr. Klever redeneert is het gebruik van het woord ,,kerk'' voor humanisten eigenlijk heel normaal en daar heeft dr. Klever in zekere zin ook gelijk in.
Ik heb er echter behoefte aan te waarschuwen, dat ditzelfde woord ,,kerk'' voor velen zeer beladen is. De macht die door de kerk door de eeuwen heen is uitgeoefend, heeft vele mensen heel wat leed bezorgd.
Daarom zou ik willen vragen: laten we a.u.b. het woord ,,kerk'' niet gebruiken in verband met ons werk, bijeenkomsten en alles wat ons verbond betreft. Er hebben zoveel woorden in de loop der jaren een andere betekenis gekregen en laten wij het woord ,,kerk'' daar maar bij laten.

Cootje van Gils (Emmen)

,,VOLKSKRANT ANTI-HUMANISTISCH?''

Als het erop aan komt, moet de ,,Volkskrant'' wel anti-humanistisch zijn in de zin, waarop Rob Tielman dit gesignaleerd heeft (,,Humanist'' 15-11). Want deze krant heeft haar eigen humanisme: het christelijke dat de uiteindelijke konsekwenties van een volwaardig humanisme blijft afwijzen. Het verraderlijke is dat men hierbij een masker draagt. In een schijnbaar neutrale sfeer, door de situatie opgedrongen, draagt men zijn christelijk-religieuze overtuiging van weleer aangepast over zonder dat dit voldoende opvalt om gewaarschuwd te zijn. Een recente ervaring heeft dit duidelijk voor mij aan het licht gebracht. Een ingezonden stuk werd geweigerd en wel wat diktatoriaal-dom door te spreken van één van de redenen van weigering die dan zou zijn dat ,,de manier, waarop ik het onderwerp aansneed, te weinig toegankelijk was voor de lezers''. Als reaktie van mij op wat een professor over historisch onderzoek geponeerd had, kon hiervoor moeilijk het aangedragen bezwaar gelden, maar er stond dan ook: ,,één van de overwegingen'' en hiermee was mij duidelijk wat de verzwegen reden was: ik had het christendom als voorbeeld erin betrokken om aan te tonen, hoelang met z.g. wetenschappelijke argumenten als kloppend een christelijke waarheid was staande gehouden die uiteindelijk de wetenschappelijke kritiek toch niet had kunnen doorstaan.
,,De Volkskrant'' weet dit goed, maar wil niets anders dan onze moderne theologen als Küng, Schillebeeckx en Pohier die ons modern-wetenschappelijk aan de oude Kerk willen blijven binden: aan Rome, zelfs tegen Rome in (het gelijk, dit laatste, van de ,,NRC''). Men wil met het deel gaan strijken dat anderen origineel bevochten. En zo las ik zojuist nog in deze krant een artikel van een prof. Wessels, waarin het religieuze fanatisme van de islam uitgespeeld wordt tegen een amerikaans imperialisme als de noodzaak van de traditionele religie om aan de verwording te ontkomen, d.i. niets anders dan wat Tielman in dezelfde Humanist gelaakt heeft (Vloeken): God de hechte basis voor humanisme. De ware humanist echter kan slechts bestaan met een atheïsme dat inhoudt dat wij, zoals Merleau-Ponty zegt, er zijn als de ene mens voor de andere en **niet** als de ene en de andere samen voor God, alsof de ware liefde alleen uit en voor God zou zijn.
Ik moet tenslotte nog zeggen dat het provinciale blad ,,De Limburger'' zich plotseling met een ander gezicht aan mij vertoonde toen het opvallend en vrij uitvoerig eerlijk met Tielmans reaktie op de enquête Goddijn kwam aandragen.

Jean Goossens (Maastricht)

VERBOND OP RTV

RADIO

13 januari, 9.30 uur, Hilversum 2
DE EXTRA STRAF
Als je veroordeeld bent en de straf is uitgezeten, dan nog steeds blijven de gevolgen nawerken.
Samenstelling: Riëtte Kuin en Piet Brinkman.

20 januari, 9.30 uur, Hilversum 2
WAT IS ER MET HET CHRISTENDOM AAN DE HAND?
Casper Vogel in gesprek met drs. Karl Derksen, dominicaan, en dr. Jaap van Praag, em. hoogleraar humanistiek, over raakvlakken en verschilpunten in humanisme en modern christendom.

27 januari, 9.30 uur, Hilversum 2
80+ EN DE STRUISVOGELS
Welke gevaren bedreigen ons recht op goede informatie? Willen we die informatie eigenlijk nog wel? Hoe belangrijk is dat voor het gehalte van onze democratie?
Derde uitzending in een programmareeks gericht op de 80-er jaren.

TELEVISIE

18 januari, 23.00 uur, Nederland 1
BUITEN STAAN
Theo werkte jarenlang als voorman op de assemblagefabriek van Ford in Amsterdam. Daarnaast was hij 27 jaar aktief in het vakbondswerk. Pas bij zijn pensionering besefte hij, hoeveel werk voor hem betekende.
Ronnie, die graag automonteur wil worden, behoort tot de categorie van schoolverlaters voor wie er geen werk is. Ronnie verveelt zich. Hij kan zijn toekomst niet losdenken van werk. Als hij werk heeft, zou hij een cross-motor kunnen kopen. Hij zou zoveel dingen kunnen doen die nu onmogelijk zijn.
Hoe belangrijk is werk in iemands leven? Filmregisseur Bernard Neuhaus zocht naar mogelijke antwoorden in een filmportret van Theo Martin (72 jaar) en Ronnie Dijkstra (16 jaar).
Werk geeft status. Werk geeft zekerheid. Kortom, als je werk hebt, hoor je erbij. Bernard Neuhaus wil in zijn filmportret laten zien dat het helemaal niet zo vanzelfsprekend is dat we elkaar het gevoel geven dat je zonder werk ,,buiten staat''.
Regie: Bernard Neuhaus, kamera: Goert Giltay.

Opname

Opname is een film van het Werktheater, gemaakt vanuit de ervaringen met twee stukken die een aantal jaren zijn gespeeld voor grotendeels mensen die in hun werk met zieke mensen omgaan en met sterven worden geconfronteerd.
De vraag wordt gesteld: wat betekent ziekzijn en doodgaan voor de patiënt, voor de familie, voor artsen en verplegenden.
De film is te huur bij Fugitive Cinema Holland, van Hallstraat 52, 1051 HH Amsterdam tel. 020 - 86 76 90 en 86 76 63.

VOO

Op 3 december heeft het HV een gesprek gehad met de Vereniging voor Openbaar Onderwijs. Er is uitgebreid gesproken over de toekomst van het pluriforme openbaar onderwijs, de onwenselijkheid van dreigende herzuiling, de noodzakelijke rechtspositie-regeling voor hvo-gevenden, en de mogelijkheden in de toekomst nauwer samen te werken tussen HV en VOO, bijvoorbeeld op publicitair gebied.

HIVOS verhuisd

De Stichting HIVOS (Humanistisch Instituut voor Ontwikkelingssamenwerking) is verhuisd (van het Huygenspark 37) naar Beeklaan 387, 2562 AZ Den Haag. Tel. 070 - 636907. Reden: de stichting HIVOS, INDEC en ABAL ,,woonden'' steeds samen. Het werk van de drie werd zo omvangrijk, dat er naar uitbreiding gezocht moest worden. Maar de samenwerking blijft bestaan.

Hoe zit dat nou?

Het Platform Vrijwilligerswerk heeft een nieuwe werkmap samengesteld. ,,En hoe zit het nou met de begeleiding''?', bestemd voor vrijwilligers of beroepskrachten, die met begeleiding, vorming en training van vrijwilligers te maken hebben. En natuurlijk voor iedereen die belangstelling heeft voor dit onderwerp, de ,,gezellige'' werkmap kost *f* 2,50 (excl. BTW en verzendkosten). Telefonisch of schriftelijk bestellen bij het secretariaat van het Platform voor Vrijwilligerswerk, Eisenhowerlaan 146, 2571 KP Den Haag, tel. 070 - 51 21 41 (vragen naar archief).

Jeugdwerkloosheid

Het Ministerie van Sociale Zaken heeft een rapport uitgegeven over de oorzaken en ontwikkeling van jeugdwerkloosheid, waarin als voornaamste conclusies: ,,de jeugdwerkloosheid moet vooral bestreden worden door middel van een algemene verbetering van de werkgelegenheid. Lonen van jeugdigen moeten niet meer toenemen dan die van andere werknemers. Toenemende aandacht moet worden besteed aan de groep werkloze jeugdige vrouwen (19-24 jaar). Voor belangstellenden is het rapport verkrijgbaar (tegen betaling) bij bovengenoemd ministerie, Afd. Voorlichting, Zeestraat 73, Den Haag.

ORIËNTATIE

HUMANISTISCH VERBOND GAAT MEER AANDACHT BESTEDEN AAN FILOSOFIE-ONDERWIJS OP SCHOLEN

De laatste jaren wordt er op scholen voor het voorbereidend wetenschappelijk onderwijs (vwo) en het hoger beroepsonderwijs (hbo) steeds meer filosofie onderwezen. Vanuit humanistisch standpunt is dat een gelukkige ontwikkeling, omdat filosofie een door en door redelijke bezigheid is, waarbij standpunten, overtuigingen, zienswijzen op velerlei gebied zo goed mogelijk langs de weg van de rede worden verantwoord. Dat vooral ook jonge mensen van die aktiviteit op de hoogte worden gesteld en daarin ook worden ,,geschoold'', kan voor een beweging van humanistische vorming, die het belang van de rede hoog in het vaandel heeft staan, niet anders dan een goede zaak zijn. Onlangs heeft de voorzitter van het HV Rob Tielman – in een gesprek met de voorzitter en sekretaris van de Vereniging voor Filosofie Onderwijs (VFO), Agnes Boeren en Cor Schavemaker, – gezegd dat het verbond met zijn ter beschikking staande media de ontwikkeling van het filosofie-onderwijs meer dan voorheen aktief zal volgen en deze daarmee hopelijk gunstig beïnvloeden. Van de zijde van de VFO werd deze toezegging bijzonder toegejuicht. *(C.S.)*

De Stichting Humanistisch Opleidings Instituut verzorgt een driejarige hogere beroepsopleiding voor geestelijk werk.

Wij vragen voor een volledig dienstverband, een

ADMINISTRATEUR/-TRICE

Tot de taken behoren o.a.:
- boekhouding, rekening en verantwoording, balans en begrotingen,
- salarisadministratie
- rechtspositie,
- kursusgeldadministratie.

Vereist: Middelbare schoolopleiding, praktijk diploma boekhouden danwel een daarmee vergelijkbare opleiding, praktijkervaring bij voorkeur in het onderwijs, zelfstandigheid, organisatievermogen en sociale vaardigheden.

Salaris: Schaal 57 BBRA, en arbeidsvoorwaarden volgens rijksregeling.

Inlichtingen worden vanaf 3 januari 1980, telefonisch verstrekt door dhr. T. Jorna, studie-koördinator, tel. 03450 - 2630.
Beknopte geschreven sollicitatiebrieven richten aan de Stichting Humanistisch Opleidings Instituut, t.a.v. de sollicitatie-kommissie, Postbus 278, 4100 AG Culemborg.

vierde jongerenweekend in Arnhem

Geen kwaad woord over de drie voorgaande weekenden in Elst (héél gezellig!) maar de Alteveer in Arnhem heeft zo zijn voordelen. Meer ruimte en mogelijkheden om het nòg gezelliger te maken bijvoorbeeld. Noteer vast in je agenda:

14, 15 en 16 maart